

УДК 37.036

МАКСИМ РОГАНОВ

Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради

ТЕХНОЛОГІЧНА КУЛЬТУРА В ПЕДАГОГІЧНІЙ ОСВІТІ

У статті досліджується місце технологічної культури в системі професійної педагогічної освіти, розкриваються основні підходи до визначення поняття «технологічна культура», такі як системний, синергетичний, культурологічний, особистісно-орієнтований, розкривається структура, функції технологічної культури та доводиться її значення для розвитку творчих здібностей майбутніх учителів інформатики; на основі аналізу технологічної культури вчителя інформатики виділено такі її складові: технологічні цінності, алгоритмічний стиль мислення, специфічні норми поведінки та методи діяльності, технологічні знання, вміння й навички

***Ключові слова:** технологія, культура, технологічна культура, системний, синергетичний, культурологічний, особистісно-орієнтований підходи*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими та практичними завданнями. У нових соціально-економічних умовах, пов'язаних із входження у Болонський процес, виникає необхідність здійснення значних змін у організації та змісті професійної підготовки фахівців вищої кваліфікації, що ставить нашу професійну освіту перед проблемою забезпечення стандартів високої якості, у порівнянні з кваліфікацією європейського рівня. В цьому сенсі наголошується на важливості вищої освіти для реалізації навчання протягом усього життя.

Майбутньому педагогу необхідно отримати таку підготовку у вищому навчальному закладі, яка допоможе йому здійснювати свою освітню траєкторію протягом усього життя. У цьому процесі важлива роль належить технологічній культурі, яка може допомогти у вирішенні цього завдання

Фахова досконалість сучасного вчителя все більше характеризується рівнем його професійної культури, що визначає ефективність педагогічних дій. Адже теперішній етап розвитку педагогічної освіти нашої держави визначається тенденціями до інтеграції в європейський освітній простір. Технологічна культура як складник професійності вчителя віддзеркалює його здатність приймати рішення та діяти відповідно до особливостей застосування сучасних педагогічних та інформаційних технологій.

Метою статті – дослідження місця технологічної культури в системі професійної педагогічної освіти, а також аналіз основних підходів до визначення поняття «технологічна культура» як складової професійної культури майбутнього вчителя.

Виклад основного матеріалу дослідження. У сучасних психолого-педагогічних дослідженнях приділяється значна увага певним аспектам професійної підготовки майбутнього вчителя, зокрема змістові педагогічної освіти (А. Алексюк, М. Бойко, В.Євдокимов, М. Євтух, В. Луговий, І. Підласий, І. Прокопенко, Г.Троцько та ін.), підготовці майбутніх учителів до формування творчої особистості учня (В. Моляко, С. Сисоева ін.), вдосконаленню технологій навчання майбутнього вчителя (В. Бондар, О. Мороз, О. Савченко та ін.), професійній готовності до педагогічної праці (Л. Кондрашова, В. Моляко, В. Сластьонін та ін.), формуванню професійної культури майбутнього вчителя та окремих її складників (В. Гриньова, С. Гриньов, Т. Іванова, Н. Крилова, В. Семиченко та ін.).

Особливості діяльності людини зумовлюють видову різноманітність культури. Всі її види існують у взаємозв'язку та єдності, а їх розподіл може бути лише умовним, спрямованим на вивчення складної будови особистісної культури фахівця, його професійної культури. З позиції досліджуваного предмета викликає інтерес професійна культура саме вчителя, що зумовлена його педагогічною діяльністю, його професійно-педагогічна культура [1].

Поняття «технологічна культура» виступає частиною педагогічної культури як суспільного явища, ґрунтується на спеціальній і педагогічній освіті та передбачає високий рівень професійної діяльності. У сучасних дослідженнях педагогічної культури виділяють індивідуально-особистісний (С. Єлканов, І. Зимня, І. Котова, Н. Кузьміна та ін.), культурологічний (І. Ісаєв, Н. Костіна), діяльнісний (Л. Архангельський, А. Міщенко, В. Сластьонін, С. Смирнов та ін.), інтегративний (І. Казимирська, В. Наумчик, О. Савченко), системно-структурний (Л. Вікторова, Д. Зинов'єв, В. Фокін), ціннісний й особистісно-зорієнтований підходи (І. Бех, Є. Бондаревська, Т. Белоусова, С. Кульневич та ін.).

Однією зі сторін педагогічної культури є технологічна культура. Її сутність і зміст пов'язані з поняттям «технологія». Технологічна культура -

це результат сучасних науково-технічних і соціально-економічних досягнень. В умовах посилення технологічного аспекту професійно-педагогічної діяльності, коли система навчання будується як ланцюг технологічного процесу, через який проходить людина і в кінці формується особистість, яка засвоїла сукупність необхідних суспільству соціокультурних знань, особливу увагу привертає проблема саме технологічної культури майбутнього вчителя.

Технологічну культуру можна розглядати в соціальному й особистісному плані. У соціальному плані це рівень розвитку суспільства на основі доцільної та ефективної перетворювальної діяльності людей, сукупність досягнутих технологій у матеріальному виробництві, соціального і духовного життя [7].

В особистісному сенсі технологічна культура визначає рівень оволодіння людиною сучасними способами пізнання і вдосконалення себе й навколишнього світу. Тому технологічна культура є фундаментальним компонентом загальної культури, а також основою й умовою розвитку сучасного суспільства та виробництва [5].

Технологічна культура – це універсальна культура, що визначає світогляд і саморозуміння сучасної людини. При цьому під універсальними культурами ми розуміємо системи епістемічних принципів, характерних для певної епохи й певних рівнів розвитку наукових знань і технічних засобів. Функція технологічної культури – здійснення професійно-педагогічної діяльності в умовах технологізації освіти, а системоутворюючим фактором є сама професійна діяльність педагога.

Аналіз технологічної культури вчителя інформатики через призму рівня професійного розвитку дозволив виділити такі її складові: технологічні цінності, алгоритмічний стиль мислення, специфічні норми поведінки та методи діяльності, технологічні знання, вміння й навички, що є показником педагогічної майстерності педагога, його творчої самореалізації.

Творчу особистість педагога характеризують готовність до інновацій, незалежність суджень, імпульсивність, розвинений пізнавальний інтерес, критичність суджень, самобутність, сміливість уяви і думок, почуття гумору і схильність до жарту тощо. Ці якості розкривають особливості дійсно вільної, самостійної і активної особистості, яким, безумовно, має бути майбутній педагог.

Поняття «творчість» у історичному аспекті розкривається одними дослідниками як створення нових, оригінальних цінностей, що мають суспільну значимість (С. Рубінштейн), іншими – як створення чогось нового, в тому числі і у внутрішньому світі самого суб'єкта (Л. Виготський), третіми – як джерело і механізм руху, атрибута матерії (Я. Пономарьов). На думку вчених, «творчість - це один з видів людської діяльності, спрямований на розв'язання суперечності (творчих завдань), для якого необхідні об'єктивні (соціально-матеріальні) і суб'єктивні особистісні (знання, вміння, творчі здібності) умови, результатом якого є опанування новизною і оригінальністю, особистою та соціальною значущістю, прогресивністю» [7].

Відповідно, можемо виділити деякі критерії творчості майбутнього вчителя інформатики: відкриття невідомого раніше рішення проблеми для даної особистості; вміння бачити проблему; самостійність пошуку рішення; створення в процесі руху до мети нового продукту. У загальному і цілому творчість - спосіб культурної самореалізації людини, заснований на свободі. Сутність творчості - це вихід за межі заданих форм і підстав, створення нових способів особистого, смислового буття. Через творчість людина реалізує себе як особистість, змінюючи себе, світ, своє місце у світі. Історичний процес розвитку культури призводить до становлення людини як особистості, до усвідомлення нею своєї творчості і свободи, що є показником високого рівня розвитку технологічної культури майбутнього вчителя.

Розгляд основних підходів до вивчення технологічної культури доцільно, на нашу думку, почати із системного підходу, що дозволяє виявити інтегративні, системні властивості об'єктів та процесів, які не зводяться до механічної суми їх складових. Він передбачає побудову структурних та функціональних моделей, що імітують об'єкти та процеси як цілісні системи і дозволяє одержати знання про закономірності їх організації й функціонування. Аналіз робіт дослідників системного підходу (В. Афанасьєв, І. Блауберг, А. Богданов, А. Катренко, М. Коган, В. Кузьмін, В. Садовський, А. Урсул, А. Уємов, П. Щєдровицький) дозволив визначити основні положення системного підходу, що дало змогу застосувати принцип системності у вивченні такого системного об'єкта як технологічна культура вчителя інформатики.

Системне дослідження технологічної культури дозволило зробити висновок про те, що вона є складною, відкритою соціально-економічною системою з комбінаторним керуванням, для якої характерні такі властивості, як загальність і абстрактність, множинність, цілеспрямованість, емерджентність, еквіпотенційність, синергізм [7].

Із позицій синергетичного підходу (В. Андрєєв, Л. Зоріна, М. Таланчук, В. Редюхін та ін.), технологічна культура як особистісне новоутворення є відкритою саморегульованою цілісною системою, що забезпечує продуктивність самореалізації особистості за рахунок активного використання як внутрішніх ресурсів, так і можливостей, обумовлених зовнішнім середовищем. При зовнішньому спостереженні технологічна культура розкривається як система особистісних якостей і основних функцій, сформованість яких є основною умовою і передумовою ефективного саморозвитку людини. З внутрішньої точки зору, технологічна культура - це особистісне новоутворення, яке обумовлює становлення людини як цілісності, продуктивність його самореалізації і оптимальність вибору траєкторії індивідуального професійного розвитку. Високий рівень технологічної культури дозволяє педагогу осмислювати процес саморозвитку як життєву цінність, створювати умови для самопізнання, самовизначення і самореалізації, творчо проявляти свою самобутність [5].

Особистісно-зорієнтований підхід до вивчення педагогічної культури досліджували І. Бех, Є. Бондаревська, О. Кононко, Н. Кичук, Є. Степанов,

Т. Фролова, Н. Шуркова, І. Якиманська, які сформулювали основні теоретичні положення концепції педагогічної культури, які можна віднести і до технологічної культури вчителя, яка безумовно є складовою професійної культури майбутнього вчителя інформатики.

Особистісний підхід - це пояснювальний принцип, що розкриває механізм особистісних новоутворень у педагогічному процесі. Сенс цього принципу полягає в тому, що ніякі зміни в життєдіяльності людини не можуть бути пояснені без розуміння їх місця і ролі в самореалізації особистості. Особистісний підхід трактується, як принцип свободи особистості в освітньому процесі в сенсі вибору нею пріоритетів, освітніх «маршрутів», формування власного, особистісного сприйняття змісту, особистісного досвіду [2].

Культурологічний підхід надав можливість розглянути технологічні явища у широкому соціокультурному середовищі, виявити загальні закономірності розвитку технологічної культури педагога і соціуму, принципи їх функціонування, взаємозв'язку і взаємозамінності. Сутність культурологічного підходу в освіті зумовлена процесами гуманізації й гуманітаризації, що полягає у вихованні в людини культури та моральності, спрямованої на збереження й відтворення світових культурних цінностей.

На думку А. Рижанової, культурологічний підхід до педагогічних явищ відкриває шлях для глибокого розгляду явищ у їх історичній ретроспективі, допомагає виявляти зв'язки цих явищ із сучасним та майбутнім і таким чином здійснювати прогностичну функцію дослідження. Це піднімає рівень об'єктивності здобутих даних, оскільки педагогічний процес, вивчений у контексті соціокультурних характеристик, на широкому тлі культурного життя, дозволяє виявити й простежити тенденції в динаміці його цілей, зумовлених розвитком ціннісних орієнтирів соціуму [6, с. 80].

Культурологічний підхід дозволяє майбутньому педагогу досягнути особистісний смисл технологічної культури, що передбачає наступне:

- наявність знань про технологічну культуру як універсальний тип, що визначає зміст конкретної історичної епохи, її духовні і матеріальні цінності;
- встановлення взаємозв'язків та взаємозалежностей технологічної культури та вищої педагогічної освіти;
- засвоєння категорій даної культури, достатнього для розуміння і описання специфічних особливостей технологічної культури, створення її категоріального апарату;
- усвідомлення специфічних особливостей технологічної культури як принципів організації професійної педагогічної підготовки майбутнього вчителя інформатики;
- безперервна технологічна освіта в процесі вивчення спеціальних та загальнопедагогічних дисциплін засобами індивідуального освоєння різних освітніх технологій у процесі фахової підготовки майбутнього вчителя інформатики.

Отже, спираючись на вищевикладене, можна констатувати, що рівень професійної педагогічної підготовки вчителя інформатики ми пов'язуємо з

наявністю у нього рівня сформованості технологічної культури, яка забезпечує і спрямовує становлення педагогічної особистісної позиції майбутнього педагога, визначаючи його професійну компетентність, оволодіння різними видами педагогічних технологій.

Висновки і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Таким чином, «технологічна культура» є складовою як загальної культури, так і професійної культури майбутнього вчителя інформатики. Технологічна культура є відкритою, соціально-економічною системою з комбінаторним керуванням, і в той же час елементом такої системи, як педагогічна культура, що є діалектичну інтегровану єдність технологічних цінностей, норм поведінки та методів діяльності, алгоритмічного стилю мислення, технологічних знань, умінь та навичок, що формується, реалізується і вдосконалюється у проектувальній, конструктивній та організаторській діяльності, визначаючи її характер та рівень.

Список використаних джерел:

1. Александрова М.В. Культура та цивілізація: становлення проблематики в українській філософській думці (кінець XIX початок XX століть): автореф. Дис. канд. пед.н: 17.00.01 X, -2003-17 с.
2. Бех І. Д. Особистісно-зорієнтоване виховання : науково-методичний посібник / Іван Дмитрович Бех – К., 1998. – 204 с.
3. Бокань В. Культурологія : Навч. посіб. для студ. вуз./ Володимир Бокань, Межрегион. акад. управл. персоналом. -К.: МАУП, 2000. -134 с.
4. Євтодюк А. В. Синергетичні засади моделювання освітніх систем : дис. ... канд. філос. наук : 09.00.03 / А. Є. Євтодюк. – Київ, 2002. – 198 с.
5. Прийма С.М. Формування технологічної культури майбутніх учителів інформатики у процесі професійно-педагогічної підготовки // Зб. наук. пр. БДПІ - Вип.3. Серія: Педагогічні науки. – Бердянськ: БДПУ, 2005. – с. 162-174.
6. Рижанова А. О. Розвиток соціальної педагогіки в соціокультурному контексті : дис. ... доктора пед. наук : 13.00.05 / Рижанова А. О. – Харків, 2004. – 442 с.
7. Слостенин В. А. Некоторые аспекты формирования технологической культуры учителя / А. И. Мищенко, В. А. Слостенин, Н. Г. Руденко // Педагогика. – 1999. – № 7. – С. 83.
8. Щедровицкий Г. П. Принципы и общая схема методологической организации системных исследований и разработок [Системные исследования. Ежегодник. 1981.] / Г. П. Щедровицкий. – М. : Наука, 1981. – 384 с.

Стаття надійшла до редакції 15.09.2015 р.

Роганов М.

Коммунальное учреждение «Харковская гуманитарно-педагогическая академия»
Харковского областного совета, Украина

ТЕХНОЛОГИЧЕСКАЯ КУЛЬТУРА В ПЕДАГОГИЧЕСКОМ ОБРАЗОВАНИИ

В статье исследуется место технологической культуры в системе профессионального педагогического образования, раскрываются основные подходы к определению понятия «технологическая культура», такие как системный, синергетический, культурологический, личностно-ориентированный, раскрывается структура, функции технологической культуры, а также ее значение для развития творческих способностей будущих учителей информатики; на основе анализа технологической культуры учителя информатики выделены следующие ее составляющие: технологические ценности, алгоритмический

стиль мышления, специфические нормы поведения и методы деятельности, технологические знания, умения и навыки.

Ключевые слова: технология, культура, технологическая культура, системный, синергетический, культурологический, личностно-ориентированный подходы.

Rohanov M.

Public Enterprise «Kharkiv Humanities and Education Academy» Kharkiv Regional Council, Ukraine

TECHNOLOGICAL CULTURE IN PEDAGOGICAL EDUCATION

The article examines the place of technological culture in vocational teacher education, reveals the main approaches to the definition of "technological culture" such as systemic, synergistic, cultural, student-centered, reveals the structure, functions, technological culture, as well as its importance for the development of creative abilities future teachers of computer science; based on the analysis of technological culture teacher identified the following entities: technological values algorithmic style of thinking, behavior and the specific methods of operation, the technological knowledge and skills.

Key words: technology, culture, technological culture, systematic, synergetic, cultural, personality-oriented approach.